

ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЕННЯ

з української мови і літератури

Що таке власне висловлення на ЗНО з української мови?

Власне висловлення на ЗНО з української мови і літератури – це своєрідний твір-роздум стосовно певного проблемного, суперечливого питання (проблеми), актуального для сучасної молоді.

Учасник тестування повинен написати власне висловлення, керуючись не власними уявленнями про структуру тексту, а **дотримуючись вимог**, визначених в умові відкритого тестового завдання.

Увага! Власне висловлення має певні відмінності від інших видів творів (твору-опису, твору-розповіді, твору-роздуму). Основна відмінність полягає в тому, що метою власного висловлення як тексту є **ДОВЕДЕННЯ** учасником **СВОЄЇ ПОЗИЦІЇ СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ**, порушеної в темі відкритого тестового завдання.

До власного висловлення ставляться чіткі вимоги стосовно:

- тематики
- змісту
- композиційної будови
- мінімального обсягу

Як готуватися до виконання власного висловлення?

Учасник тестування, який створює власне висловлення, проходить в процесі написання свого тексту 7 таких взаємопов'язаних етапів:

1. Етап аналізу теми для власного висловлення.

2. Етап формування власної позиції щодо теми / проблеми, порушеної в завданні.

3. Етап попереднього змістово-композиційного конструювання власного висловлення (план).

4. Етап послідовного написання змістово-композиційних частин власного висловлення.

5. Етап критичного аналізу змісту й структури начорно написаного власного висловлення.

6. Етап перевірки мовного оформлення начорно написаного власного висловлення.

7. Етап переписування на чистовик і остаточної перевірки власного висловлення.

Формулювання умови власного висловлення

Практика попередніх років тестування показує, що традиційними для відкритих тестових завдань у тесті з української мови та літератури на сьогодні стали три варіанти формулювань умови:

Варіант 1

Завдання до теми (умова)	• Складіть і запишіть власне висловлення про те, ...
Тема	• що таке толерантність .
Вимоги до власного висловлення	• Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, які найкраще підтвердять Ваші міркування. Проілюструйте Ваші думки посиланнями на приклади з художньої літератури (зазначте назву твору, укажіть проблему, порушену письменником, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не давайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.
Вимоги до оформлення	• Роботу запишіть на бланку Б . У разі потреби використовуйте чернетку. Орієнтовний обсяг роботи — 1 сторінка (200–250 слів). Текст обсягом до 100 слів екзаматори не перевірятимуть.

Варіант 2

Завдання (умова)	• Підтримайте або спростуйте думку:
Тема (у вигляді мікротексту, афоризму)	• «Краще залишатись мовчазним, аби всі думали, що ти дурень, ніж почати говорити і не залишити сумнівів щодо цього» (Абрахам Лінкольн).
Вимоги до власного висловлення	• Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, які найкраще підтвердять Ваші міркування. Проілюструйте Ваші думки посиланнями на приклади з художньої літератури (зазначте назву твору, укажіть проблему, порушену письменником, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не давайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.
Вимоги до оформлення	• Роботу запишіть на бланку Б . У разі потреби використовуйте чернетку. Орієнтовний обсяг роботи — 1 сторінка (200–250 слів). Текст обсягом до 100 слів екзаматори не перевірятимуть.

Варіант 3

Інструкція до теми (у вигляді тексту)	• Прочитайте наведений текст.
Тема (у вигляді тексту)	• <i>Людина - соціальна істота, а тому їй не властиво надовго залишатися на самоті. Разом із тим багато хто впевнений, що саме самотність допомагає індивіду зрозуміти себе, проаналізувати своє життя. Вони заперечують думку, що тільки оточення може дати об'єктивну оцінку людині, її діям і вчинкам.</i>
Питання за темою	• Наскільки людині варто дослухатися до думки оточення про неї?
Вимоги до власного висловлення	• Викладіть Ваш погляд на цю проблему. • Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, що найкраще підтвердять Вашу думку. Проілюструйте Ваші міркування посиланнями на приклади з художньої літератури чи інших видів мистецтва (зазначте автора й назву твору, укажіть проблему, порушену митцем, художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичними фактами або випадками з життя. Не переказуйте змісту художнього твору, не давайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.
Вимоги до оформлення власного висловлення	• Роботу запишіть на бланку Б . У разі потреби використовуйте чернетку наприкінці зошита. • Увага! Роботу, що не відповідає темі власного висловлення, буде оцінено в 0 балів. Роботу обсягом до 100 слів буде оцінено в 0 балів.

Скільки балів можна отримати за власне висловлення?

Змістове оформлення						Мовне оформлення	
теза	два-три аргументи	приклад із мистецтва	приклад із життя	логіка викладу	висновок	орфографічна й пунктуаційна вправність	лексична, стилістична й граматична вправність
2	2	2	2	2	2	4	4
12 балів						8 балів	
максимум – 20 балів							

тестовому завданні проблеми відповідно до визначених в умові завдання вимог з метою створення змістовно цілісного тексту.

При оцінюванні змістового оформлення власного висловлення враховується:

1. **Наявність** усіх змістово-конструктивних елементів, що передбачені умовою відкритого тестового завдання (теза, два-три переконливі аргументи, приклад із мистецтва, приклад із життя, висновок) **та** їхня **якість**;

2. **Логічність** викладу думок у тексті, узгодженість усіх змістово-конструктивних елементів.

У разі ідеального змістового оформлення власного висловлення його автор може максимально отримати 12 балів, із яких:

за тезу – 2;

за аргументацію (2-3 аргументи) – 2;

за приклад із мистецтва – 2;

за приклад із життя – 2;

за висновок – 2;

за логіку викладу – 2.

Мовленнєве оформлення власного висловлення

Мовленнєве оформлення власного висловлення – це дотримання учасником тестування (автором власного висловлення) при викладі своїх міркувань стосовно порушеної у відкритому тестовому завданні проблеми всіх чинних норм сучасної української літературної мови.

При оцінюванні мовленнєвого оформлення власного висловлення враховується дотримання автором власного висловлення таких норм:

1. **Орфографічних** (помилкою вважається будь-яке недотримання орфографічних норм (написання слів), визначених чинним «Українським правописом» та словниками);
2. **Пунктуаційних** (помилкою вважається будь-яке недотримання норм уживання розділових знаків, визначених чинним «Українським правописом» і граматичними закономірностями будови речень, текстів);
3. **Лексичних** (помилкою вважається будь-який недолік мовлення, пов'язаний із використанням слів і фразеологічних зворотів, що не відповідають нормам літературної мови);
4. **Граматичних** (помилкою вважається будь-яке морфемне, словотвірне, морфологічне й синтаксичне порушення норм української літературної мови);
5. **Стилістичних** (помилкою вважається будь-яке недоцільне вживання оцінно-емоційно-експресивно забарвлених мовних засобів різних рівнів мовної системи).

У разі ідеального мовленнєвого оформлення власного висловлення його автор може максимально отримати 8 балів, із яких:

- за орфографічну й пунктуаційну вправність – 4
- за лексично-граматично-стилістичну вправність – 4.

Що таке теза?

Теза – це судження (положення, позиція, погляд, твердження), що слугує основою, вихідним пунктом міркувань стосовно якоїсь теми / проблеми й потребує послідовного доведення, аргументування з огляду на її суперечливість, невідповідність загальноприйнятим поглядам на відповідну тему / проблему.

Іншими словами, теза – це певна ідея, яку треба обґрунтувати, довести.

Увага! Тезу-ідею треба сформулювати чітко й зрозуміло, бо від цього залежить якість подальшого викладу міркувань, легкість пошуку аргументів і прикладів, логічність висновку.

Різниця між тезою і вступом

Вступ	Теза
<i>Кожен у нашому світі прагне знайти своє місце «під сонцем», те місце, де він почуватиметься гармонійно, захищено, вільно. На жаль, дуже часто в пошуках такого місця людина забуває, що поряд із нею й усі інші зайняті тією ж справою – прагнуть відвоювати собі «тепленьке місце під сонцем». Унаслідок цього між людьми виникають тертя, конфлікти.</i>	<i>Я глибоко переконана, що для того, щоб уникнути конфліктогенних ситуацій у нашому й без того складному сьогоденні, кожен має триматися позиції, що межею його особистої свободи завжди є свобода іншого, яку треба поважати так само, як свою.</i>

Як створити якісну тезу у власному висловленні?

Формулювання якісної тези як пошук відповіді на запитання в завданні подані в таблиці.

Питання після мікротексту	Варіант формулювання тези	Формула	
На що краще покладатися людині в бажанні досягти успіху в житті – на свої зусилля чи на допомогу інших?	Увесь мій життєвий досвід переконує в думці, що досягнення успіху можливе лише в разі, якщо людина покладається в житті на себе, свої знання, уміння, а не на когось іншого (батьків, друзів, знайомих).	На що?	На себе.
Як варто чинити в ситуації, коли близька людина припустилася помилки?	Мені здається, що кожен із нас не без гріха, а тому, коли хтось із близьких нам людей помилився, не варто його засуджувати, а краще йому допомогти.	Як?	Так, у такий спосіб.
Навіщо молодій людині здобувати практичний досвід?	У сучасному світі теорія без практики не варта нічого. Тож кожен, хто хоче чогось досягти в житті, свої знання повинен відточувати на практиці. Тільки досвід може нам дати «зелене світло» на шляху до успішності в майбутньому.	Навіщо?	Для того, щоб.
Коли можна пізнати людину найкраще – у повсякденній рутинній роботі чи в складних життєвих обставинах?	У народі кажуть: «Друг пізнається в біді». Як на мене, цю приказку можна інтерпретувати й по-іншому: людина пізнається в складних обставинах.	Коли?	За певних обставин.

Мовні (метатекстові) засоби для введення тези
Завданням тези є інформування читача (екзаменатора) про погляд автора (учасника тестування) на проблему, що була порушена в завданні. У формулюванні будуть доречними будь-які мовні засоби, які допоможуть показати, що все сказане є індивідуальним, оригінальним поглядом автора, його власною позицією, ідеєю стосовно відповідної проблеми (я вважаю, на мою думку та ін.).

Мовні засоби, які допомагають автору вести читача по своєму тексту, хоча й не несуть важливої змістової інформації стосовно теми, інколи називають **метатекстовими засобами**.

Як дібрати якісні аргументи у власному висловленні?

Найпростішим способом зразок добирання аргументів до тези формулювання власного висловлення з аргументів, як зручним та української мови є пошук відповіді на кілька питань: «Які аргументи використовувати до цієї тези?» – аргументу та його протилежності – контраргументу. У цьому переконує приклад міркувань на тему «**Як знання історії може допомогти молодій людині досягти успіху?**» (див. приклад).

Теза		Чому я (автор тези) вважаю, що моя теза є правильною?
Теза	Чому я (автор тези) вважаю, що моя теза є правильною?	
	Аргумент 1 ТОМУ ЩО	Аргумент 2 (контраргумент до аргументу 1) ТОМУ ЩО
Спадщина минулого містить чимало прикладів того, як колись люди досягали успіху. Тож не скористатися цими зразками, моделями в сьогоденні – означає самотужки вигадувати велосипед у той час, коли вже всі ним користуються як звичним видом транспорту.	Якщо молода людина звернеться до досвіду своїх попередників, то вона обов'язково знайде там відповіді на всі питання, які її турбують у її сьогоденні, адже попри те, що часи змінилися, способи боротьби людей за успіх залишилися тими самими.	Якщо ж молода людина ігноруватиме досвід минулого, то вона обов'язково потраплятиме в такі ж скрутні життєві ситуації, у які свого часу потрапляли її пращури, і змушена буде шукати варіанти виходів із цих складних життєвих обставин, хоча минулі покоління вже давно знайшли відповідних проблем.
	людина відчуває себе повною сил та енергії, що допомагає їм досягати успіху в житті.	навантажень, часто хворіють, що заважає їм бути успішними в житті.

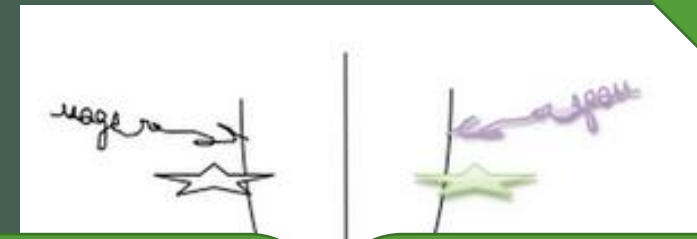
Як дібрати приклад?

Відповідно до умови відкритого тестового завдання, у власному висловленні має бути щонайменше **два приклади**:

- **Увага!** Приклади із життя дискурсників або щонайменше один із художнього літератури (або з представників мистецтва скінетвсторикоріаюю, з об'єктивної реальності, не бравствваго та ін.);
- щонайменше один з історії, суспільного або особисто досвіду автора.

Іншими словами, умовою передбачено, що учасник тестування, ілюструючи свої міркування, повинен показати вміння аналізувати як **художню (уявну, образну)** реальність, так і **об'єктивну (дійсну)** реальність.

Графічна модель співвідношення аргументу й прикладу як елементів змістово-композиційної структури власного висловлення

Приклади з уявної реальності можуть бути взяті з різних видів мистецтва, а саме: літератури, кінематографу, музики, малярства, архітектури, скульптури тощо. Зрозуміло, що найбільш придатними для власного висловлення є ілюстрації з літератури й кінематографу.

Приклади з об'єктивної реальності можуть бути взяті як з минулого, так і з нинішнього життя окремих людей чи суспільств, народів.

Як знайти приклад до аргументів?

Схематична модель співвідношення «точок» аргументу й «точок» прикладу

Якщо врахувати ці параметри, то можна буде пригадати приклад до аргументу. Щоб зрозуміти, можна спробувати знайти відповідний приклад такому аргументу. Саме в цьому тексті розказана історія, у якій є все.

Авобіжні, коли м

наслідків і зупиня

помилка – Маруся

Що саме необхідно

слабку людину,

аргументу? Шонай

частотність помило

на все життя. Брусь

наслідок – Маруся

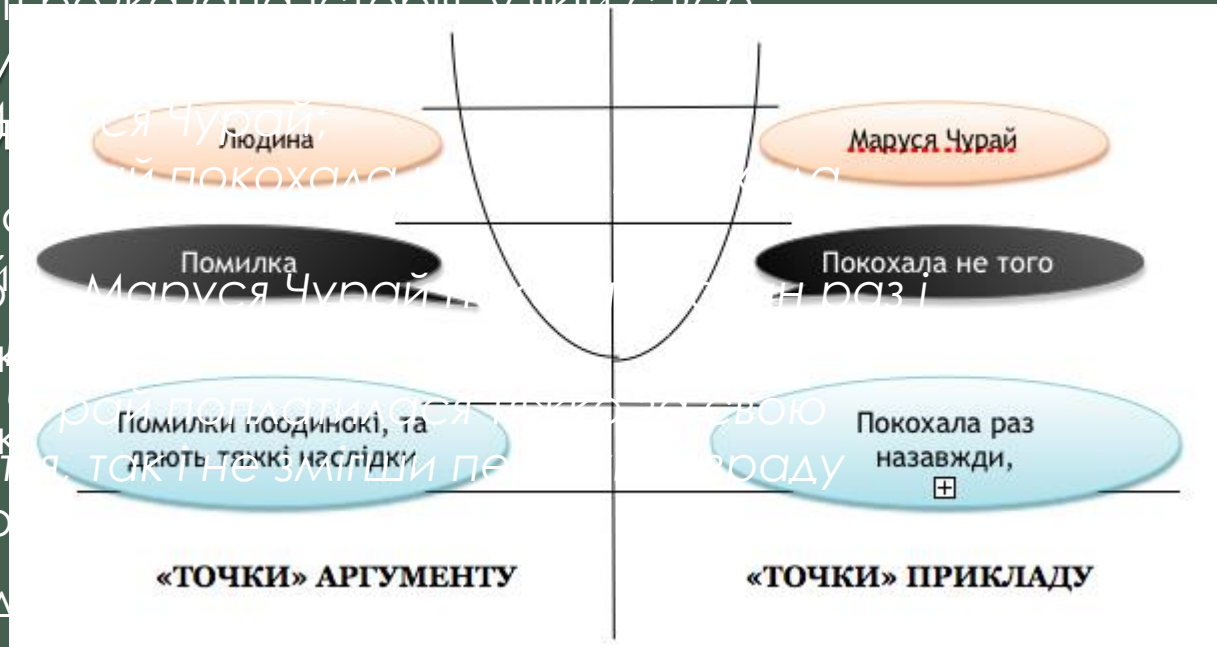
указівка на якусь к

помилку на все жит

кожого ж людина

указівка на наслід

когось.

Важких

роетному вияві

й вплив на

Що таке мікрОВисновки та у чому їхня користь?

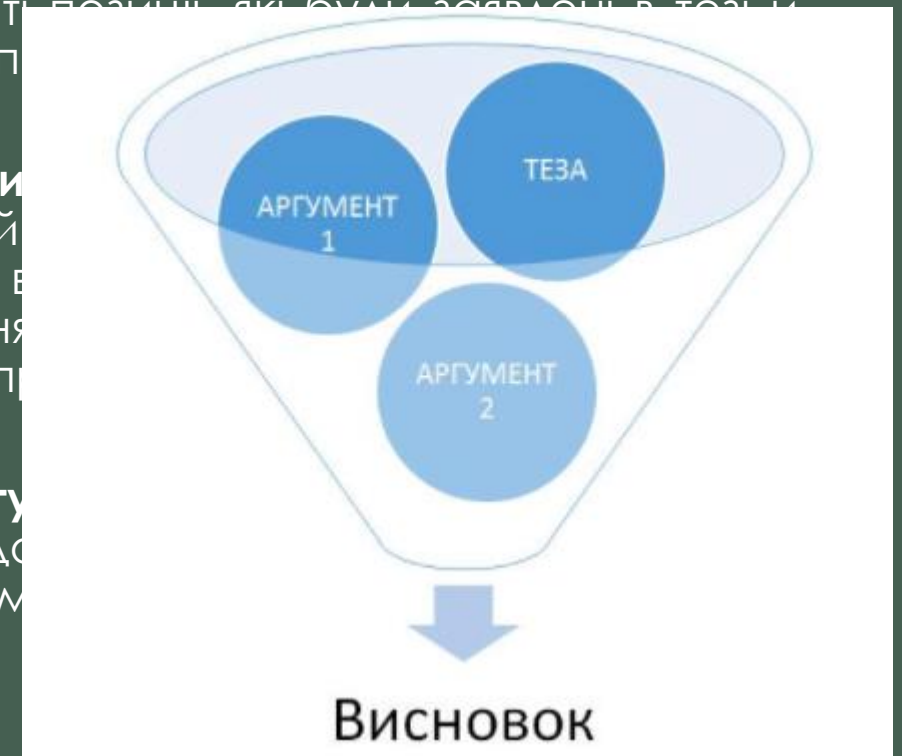
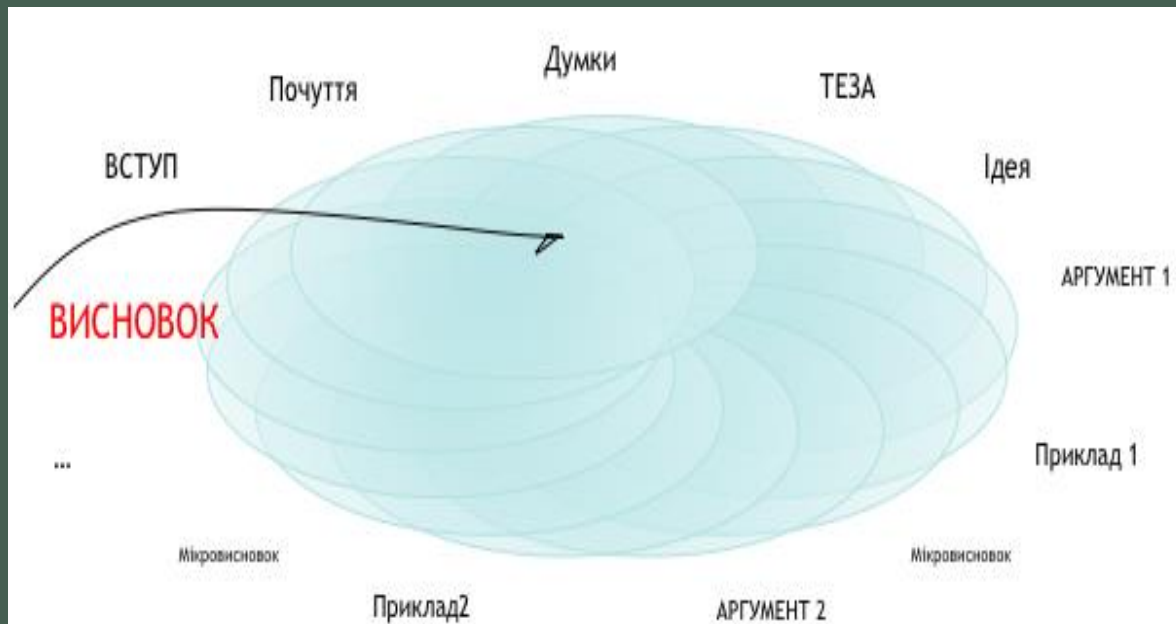
МікрОВисновок – це коротеньке узагальнення після прикладу, яке автор власного висловлення робить, щоб показати, що його ілюстрація є показовим підтвердженням до аргументу.

Користь мікрОВисновків полягає в тому, що вони:

- **з одного боку, допомагають автору** власного висловлення після певного фрагмента своїх міркувань (після аргументу й прикладу) критично оцінити написане й спробувати його коротко узагальнити, щоб самому собі переконатися в тому, що його приклад є показовим щодо аргументу, що аргумент і приклад відповідають одне одному;
- **з іншого боку, допомагають читачеві** (екзаменаторові) виразно побачити, що автор власного висловлення цілком логічний у своїй міркуваннях, що аргумент і приклад у власному висловленні є взаємовідповідними.

Що таке висновок у власному висловленні?

Необхідно, ~~перед формулюванням висновкових міркувань, ще раз переглянути тезу, а~~
створити висновок, ~~виступати~~ — означає з'єднати всі елементи наявних міркувань
також перший і другий аргументи,
в одне ціле, витягти останню найважливішу нитку-думку, яка пронизує все складне
Улюблену роботу його край необхідно узагальнити всі ті позиції, які були з'явлені в тезі й
розвинуті в аргументах, тобто **СТИСЛО** й водночас **ЄМНО** підсилена надалі міркуваннями аргументів.

Що таке логіка у власному висловленні та як її забезпечити?

ЛОГІЧНІСТЬ ВИКЛАДУ НА ФАКТОЛОГІЧНО-РЕАЛЬНОМУ РІВНІ ТЕКСТУ

Для забезпечення логічності викладу на фактологічно-реальному рівні треба уважно промірковувати всю інформацію, яка вводиться в текст, аналізувати її на відповідність дійсності, прийнятим у суспільстві уявленням. Досягти цього можна лише шляхом роботи над собою, підвищенням свого інтелектуального рівня.

ЛОГІЧНІСТЬ ВИКЛАДУ НА ЗМІСТОВОМУ РІВНІ ТЕКСТУ

Для забезпечення логічності викладу на змістовому рівні доцільно передусім ретельно проаналізувати тему, подану в умові завдання, і визначитися з тезою-ідеєю майбутнього власного висловлення, а потім проміркувати весь комплекс пов'язаних із темою й ідеєю уявлень. У цьому може допомогти виявлення опорних (ключових слів) теми й формування своєрідних «гнізд» слів. Із цього випливає, що в тексті ці ключові слова в різних варіаціях мають використовуватися постійно, обростаючи синонімами, антонімами, перифразами, завдяки чому й формуватиметься ідейна цілісність тексту.